

THE UNIVERSITY OF CHICAGO PRESS

na másképp, melyik volt az a pillanat, amit meg kellett volna ragadnunk, és amelynek elszalasztását egy életen át bánhatjuk. Eszünkbe juthat, hogy nem élünk örökké, és a fiatalság gyorsan elmúlik.

A kép talán a férfi búcsúzását mutatja be. Mennie kell, várja végzete, talán egy csatatér, ahol örök nyugalomra talál, és jeltelen sírban alussza legmélyebb, legnyugodtabb álmát, mely soha nem ér véget. Búcsúzik attól, akivel eddig gondja, bánata, öröme közös volt. Talán elveszíti örökre társát. Még egy utolsó harsonaszót hallat, miközben tüdejéből kiárad a levegő, és a hang köd módjára beteríti a tájat, talán gondol a lányra, a szép pillanatokra, amelyek elmúltak, és soha nem térnek vissza. A Hold pedig, a mindig elfogyó, majd újjászülető égitest, tudomást sem vesz róluk, nem rendíti meg a pillanat. Évezredek óta látja ezt az örök és állandóan megújuló jelenetet, amely emberpárok millió között játszódott le, amely tömör bánat és szomorúság, amelyet mi, magyarok így fogalmazunk meg: búcsú. A Holdat nem rázza meg. Láta már csatában elesni ezt a fiút, és látta a lányt is, amikor új társat talált magának. A Hold számára semmit nem jelent ez a pillanat, pedig két ember számára ez sorsfordító perc lehet, életük egyik legfontosabb pillanata. Nem tudhatják, hogy találkoznak-e még ebben az életben, vagy már megtörtént az utolsó ölelés, elcsattant az utolsó csók, és elhangzott az utolsó szeretlek szó is. Lehet, hogy a lány élete végéig ezekből az utolsó emlékekből táplálkozik, érzi az ölelés melegét, ajkain az utolsó csók édes ízét, fülében cseng a szeretett hang, gondolataiban felbukkan a drága tekintet. Próbálja megőrizni az emlékeket, amelyek megkophatnak, az ölelés melege lassan kihűl, a csók íze a feledés homályába merül, és egyszer az arcot sem tudja felidézni. Akkor egy új férfi léphet az életébe, új száj érinti ajkait, más ölelő karjai fonódnak rá, más hang turbékolja fülébe a szerelmes szavakat... De ekkor még egyikük sem gondol erre. Egymás számára ők a kezdet és a vég, az alfa és az ómega, az élet, a lét értelme, nem tudják, nem akarják az életet a másik nélkül. A lány szemében kétségbeesést, félelmet, rettegést látok. Fél a holnaptól, az eljövendőtől. Élete eddigi biztos pontja örökre eltűnhet az életéből, megszűnhet. Társa emlékké válhat, mely napról napra halványodik.

Elgondolkodom: mi marad belőlem, ha egyszer én is elmegyek. Lesz-e, aki gondol rám, marad-e utánam valaki, aki csendes, magányos éjszakákon felzokog, amikor eszébe jut a nevem, marad-e utánam néhány emlék, amely megsárgulhat, vagy csak egy faragott hideg kő, rajta egy névvel, születési és elhalálozási dátummal. A név mit sem ér, mert az ember, aki viselte, már nincs, a név elveszíti tartalmát. Csak hangok kapcsolata lesz, senkinek nem fog eszébe jutni róla az arc, egy mosoly, egy vicc, egy közös történet. Ami nem mond el rólam semmit, amiből senki nem ismerhet meg, nem tudhatja meg, milyen érzések kavargtak bennem, hogy szerettem, vágyakoztam, gyűlöltem, hogy nem voltam se rossz, se jó, csak ember voltam. Szerettem... Úgy, hogy a világ megváltására is képes lettem volna. Gyűlöltem... Mérgem tűzével elemészthettem volna önmagamot és a világot. Ember voltam, akinek voltak kicsinyes hibái, de erényei is. Ha lesz is valaki, akinek eszébe jutok, megsirat, az ő elmúltával

én is elmúlok, mint hirtelen jött nyári zápor, melynek két óra múlva nyoma sincs. Osztozni fogok több millió társam sorsában, amit nem kerülhettem el: a feledés homályába merülök.

KOSÁNYI TAMÁS

Szabadka legszebb sétálóutcájából kifordulva még nem tűnik fel teljes pompájában, ám néhány lépés után elénk tárul városunk egyik legszebb és leghíresebb építménye, a Raichle-palota, melyet Raichle Ferenc megálmodott, tervezett és önköltségén kivitelezett. Csodálatos látvány a maga pompájában. Amikor e színes építmény előtt várakoztunk évfolyamtársaimmal, elgondolkodtam, vajon mit rejt magában ez a különös építmény? Mit rejtenek falain a festmények? Ilyen és ehhez hasonló gondolatok merültek fel bennem várakozás közben. Közben a város zaja, az autók morajlása zavarta meg gondolataimat. Megjött a tanárnő. Beléptünk az épületbe. Halk suttogások közepette felmentünk a lépcsőn. Festményregeteg tárult elém...

A festmények nagyon megragadtak, s így ékelődtek gondolatvilágomba: a sötét dallam szemérme. Megkapó volt a műalkotások témája, színezete és nem utolsósorban ábrázolásmódja. Erről a három meghatározó vonásról szeretnék szólni.

Szerintem a képek alapvető témája a zene, a szerelem, a vonzalom és az erotika. Ezek a fogalmak szoros kapcsolatban vannak egymással. Egyik a másik kísérője, az egyikből következik a másik, és viszont. Úgy értelmezem, hogy ez a négy fogalom (zene, szerelem, vonzalom, erotika) egymás kísérői. A festmények legtöbbször hangszer, hegedű, furulya, trombita látható. Ezek a hangszerek utalnak az első fogalomra, a zenére. Szerintem az alkotója saját belső érzését fejezte ki, amikor hangszert örökített meg festményén. Talán játszik is valamilyen hangszeren, vagy pozitív élményei fűződnek a zenéhez. Engem is magával ragad a zene. Nagyra becsülöm a jó zenészeket. Jómagam is több hangszeren tanultam játszani, és még tanulok most is, de mindig felnézek azokra, akik már elsajátították ezt a művészetet. Ezek a festmények a zene és a színek által a nyugalmat erősítették meg bennem. A képek – a zene, a két ember, a sötét tónusú színek összhangja – láttán sokkal nyugodtabb voltam, mint az utcán vagy az egyetemen. Amikor leülök a zongora elé, vagy kezembe veszem a gitárt, esetleg a szájharmonikát, hasonló érzést élek át, mint amikor a képeket elmélyedve nézem. A festő (aki jártas a zeneművészetben is) a saját – ebben az esetben – nyugalma a festményeken keresztül vetítette ki egy olyan emberre, rám, aki szintén kapcsolatban áll a zenével, akire nagy hatással van a zene. A művész a műve által szólít meg bennünket. Akik meg akarják hallani, meg tudják hallani, azok értik is szavát.

A festményeken a zene mint cselekmény többször fordul elő társas formában. A figurák nem egyedül trombitálnak vagy furulyáznak, ott van mellettük

még egy személy. E festményeken átmenetet vélek felfedezni a zene és a vonzalom közt, ami két ember között keletkezik. Megkockáztatom azt mondani, hogy a zene egyfajta eszköz a vonzalom felkeltésére, kifejezésére. Tulajdonképpen kommunikáció két fogalom (vonzalom-zene) közt. Zongoratanárnómmal sokszor a zongorán keresztül kommunikáltunk. Ő megadott egy hangot, nekem válaszolnom kellett rá a billentyűk segítségével. Lehetséges így kommunikálni, csupán annyi kell hozzá, hogy az ember beleélje magát! Visszatérve a képekhez: számomra azt sugallták, hogy a zene és a vonzalom lehetnek egymásnak kiegészítői, kezdeményezői (mindenki hallott már szerenádról).

A festményeken az alkotó a háttérben szólaltatja meg a zenét, s átadja a szerepet a vonzalomnak (a zene segítségével), melyből kialakul a szerelem. Miután kialakul a vonzalom, a szerelem veszi át a főszerepet, a zene pedig a háttérben széppé varázsolja a két ember szerelmét. A szerelem és a zene összhangot képez a festményeken. Ám a festő nem állt meg ennél a pontnál. A zene, a vonzalom és a szerelem számára nem volt elég. Nagyobb hatást szeretett volna kelteni, s tovább mélyítette a festményeken látható kapcsolatokat. Az embereket több helyen hiányos öltözékben és elgondolkodtató pozícióban festette meg. Képeit az erotikával fűszerezte. Tulajdonképpen arról szól, hogy az ember megtalálta a beteljesülő szerelmet.

A festményeken többnyire a sötét és hideg színek uralkodnak, ami ellentétben áll a témájukkal. Miként lehetséges, hogy miközben két emberről, szerelmük kiteljesedéséről szólnak, mégis hideg és sötét tónusú színeket használt az alkotó? Tulajdonképpen ellentétet hozott létre ezzel. Valamennyi képen meghatározó a kék és a zöld szín, melyek hideg színek. Akármennyire is ellentétes a kettő, engem megnyugtat. A zene és a sötétkék nyugalmat sugároz. Meglehet, hogy a művész egy nap végét, kora estét ábrázol. Míg nappal volt, a fiú a zene révén meghódította a lányt, késő délután, amikor már sötétedik, szerelmesek, s amikor majd minden sötét lesz, kiteljesedik szerelmük? Ezt a festő nem festhette meg, hiszen úgyse láttunk volna semmit, a dolgunk csupán az, hogy az estét elképzeljük a képeken.

Számomra azok a képek mondanak legtöbbet, amelyeken a hangszer és a pár mellett víz látható. A festő több képen a szerelmet, a zenét és a vizet egybeolvasztja. Ezek jelentik számomra a teljes nyugalmat, a gondoktól mentes gondolatokat. Képzeljük magunkat a festményen lévő személyek helyébe, azt, hogy a zajos Szabadka helyett a nyugodt tóparton vagyunk, holdfényben, a szellő simogat, és hiányos öltözékben fekszünk a párunkkal, közben halkán szól a zene...

Sokáig nézem a képen a kék hátteret, a két személyt, a hangszert, s utópisztikus nyugalom kel bennem. Ezt vittem magammal, amikor kiléptem a képtárból. S mintha egy másik képtárba kerültem volna kinn az utcán, ahol nem a zene, a nyugalom, a lenyugvó nap, a kék és zöld színek a meghatározók. Ahol nehéz elképzelni is a tóparti éjszakát a kedvesünkkel. A színek élénkek, vakítóak, a zene vad és harsog, semmi sem megnyugtató. Vadító a nappal...

Éjjelente egy-egy csillag eljön hozzám, hódító dalt zeng. Ki furulyázik, ki rózsákkal hint, de ez nem érinti meg a lelket. Csillagok, csillagok, kóborló csillagok!... Udvaromba beengedem őket, de szívem udvarát nem lelik. Hiszik, hogy ott vannak, itt vannak, közben máshol járnak. Minden éjjel összegyűlünk, s figyeljük az embereket. Vajon ők is minket? Oly csodálattal, miként mi őket?

- Nézd, hogy tud megtapadni a Földgolyón! Miként képes erre? Hogy nem esik f e l hozzánk?

- Csillagom, a gravitáció hatalmas vonzásereje. És milyen színesek! Bőrüket ruha fedi, ezen csodálkozom is – mondtam én, a Holdhercegnő. Szerelmem az Esthajnalcsillag, az ő dala a legédesebb, legtávolabb van tőlem, mégis ő van legközelebb... érzelmeink paradoxonjai...

El-elmosolyodom, amikor egy emberi gondolatot hallok: Figyeld, most cipó, figyeld, most kifli. Minden vagyok számukra, csak épp Hold nem. Szerelmemre nagy szeretettel néznek, s fénylik a lélek. Ujjal is mutogatnak rá... nem értem az emberi fajt, különös teremtmények. Amikor társaim közül kialszik egy – földi nyelven meghal –, örülnek, s kívánnak maguknak, s egymásnak valamit. Korántsem tévhit, megvalósul. Köztudott: a sötétkék vászonról lehull egy csillag, s aki kíván valamit, arra hull a pora. Nem mi valósítjuk meg az álmot, hanem az ember teszi azáltal, hogy hisz.

Bolygóink közül a Föld áll legközelebb hozzánk. Négy és fél milliárd évvel ezelőtt egyek voltunk. Ő úgy döntött, az élőlényeket választja, így elhagyott... Kísérem holtomig... Minden fordulatában más és más. Bajban van. Az emberek megmérgezték, a megmásíthatatlan tökéletes teremtmények. Tudtam, hogy a tudás hatalom, ám kevés, ki óvó, cirógató, önfejlődő tevékenységre fordítja. Eljött hozzám az Esthajnalcsillagom. Nem érintkezhetünk, mindkettőnk halálát okozza. Megfontolom, megfontolja, megfontoljuk... Ó, boldog Halál, hová vezetsz minket? Vajon Életbe? Vajon földi halálba? Miért beszélsz oly légtüresen? Ha tudnánk, hova viszel, mindenki elragadna? Kedves ismeretlen... Félünk attól, amit nem ismerünk, ahelyett, hogy megismernénk. És te, Élet, te rongyos?! Te hová vezetsz? A Halál karjaiba? Hát teher vagyunk mi válladon, hogy örökké cipelj? Élet, te csak figyelsz és tűrsz? Kérdések... A kérdések kérdéseket szülnek, miként ember embert szül... Gondolat gondolatot... Szó szót, majd azokat mondattá fűzi. És a dal... Miért halkulsz el, miért érsz véget? Végtelen... Lebegünk... Sodródunk...

Galaxisunk a Tejútrendszer. Miért vagy tejből? Miért folyasz folyton? Igen, az emberek válaszolnak, hallom is a híres mondát. Itt cseng a fülemben. Zeusz megbízásából az újszülött Héraklést Hermésznek kellett az alvó Héra mellé tennie. Amikor Héra felébredt, dühösen tépte le kebléről a kis Héraklést, ettől teje az égbe fröccsent. Mókás történet. Bevallom, a mondákon ragyogunk leginkább. Éjjelente egy-egy csillag elcsavarog hozzám:

- Káprázik a szemem, csillagpor szállt bele... Kettétört egy csillag, és most egész, mert itt vagy. Fénye nappal is bearanyoz. Azt hiszed, nappal nincsenek csillagok? Vannak, csak alszanak. Éjjel felkelnek a szavamra, s képekbe állnak, a szerelmesek javára. A hatalmas fekete filmvásznon – ó, egek... végtelen egek! – az van, amit nem látsz, s csalfa szemed sok csapdába űz... Hunyd le, és szeress szüntelenül!...

JEGYZETEK

¹ Miroslav Jovančić festőművész *Zenével érkezem* című tárlata 2008. november 17-én nyílt meg a szabadkai Képzőművészeti Találkozó Modern Galériájában.

Dolazim sa muzikom – impresije sa jedne izložbe

HUBA MOHAČI – TAMAŠ KOŠANJI – RENATA DOŠA

Tekst obuhvata tri odabrana studentska rada, likovne analize izložbe slika umetnika Miroslava Jovančića, otvorene 17. novembra 2008. godine u galeriji Likovni susret u Subotici. Radovi su nastali u okviru obaveznih vannastavnih aktivnosti vezanih za predmet Osnove likovne umetnosti na drugoj godini studija I ciklusa za obrazovanje učitelja.

I Arrive With Music – Impressions of an Exhibition

HUBA MOHÁCSI – TAMÁS KOSÁNYI – RENÁTA DÓSA

The three essays presented here have been chosen from a number of essays written by students about the exhibition of Miroslav Jovančić's paintings opened on November 17, 2008 at the Likovni Susret Gallery in Subotica.